

Szőke Evelin:

Folytassa, Ügyvéd úr! – avagy miért “nem szabad bedőlni az új Ptk.-nak”

Az új polgári jogi kódex kodifikációja során egyértelmű volt, hogy megtartandóak a létező jog jól bevált, továbbra is működőképes rendelkezései, ugyanakkor a március 15-én bekövetkezett magánjogi rendszerváltás nem hagyhatta figyelmen kívül a gazdasági és társadalmi viszonyok mai követelményeit. Így habár a Ptk. jelentős részben megőrzi az 1959-es törvénykönyv szabályait, kétségtelenül forradalmi újításokat is magával hoz, melyek alkalmazása aligha lehetséges a régi és új szabályok kapcsolatának, a jogalkotó szándékának alapos ismerete nélkül. Különösen igaz e megállapítás az új Ptk. hatodik könyvének szabályaira, ami egyes rendelkezéseivel számos negatív és pontatlan kritikát hívott életre. A Vékás Lajos és Gárdos Péter által március 21-én tartott előadása alapján azonban ezekre csak annyit mondhatunk, hogy „nem szabad bedőlni az új Ptk.-nak”.

Március 21-én az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán a szerződési jog közös szabályait érintő legfontosabb változások elemzésére került sor a Jogi Továbbképző Intézet szervezésében megrendezett tanfolyamsorozat aktuális eseményén. Az új Ptk. hatályba lépésére felkészítő szemináriumon ez alkalommal Vékás Lajos akadémikus, professor emeritus és Gárdos Péter ügyvéd foglalták össze, hogy mire érdemes kiemelt figyelmet fordítani a hatodik könyv első és második részének kapcsán, mely tárgykörök közül e héten az elévülést kívánjuk górcső alá venni.

Az időmúlás joghatása – szerződések avagy kötelmek?

Az új Ptk. megalkotása során a jogalkotó egyrészt áttekinthető szerkezetre, másrészt az azzal járó kodifikációs előnyökre kívánt törekedni, melyre kiváló példa az elévülés szabályainak elhelyezése. Az 1959-es Ptk.-tól eltérően az új kódex nem a szerződési jog, hanem a kötelmekre vonatkozó közös szabályok közzé illesztette be az elévülést. Ennek oka, hogy a tulajdoni igényekkel szemben – melyek főszabály szerint sosem – a kötelmi követelések valamennyi esetben elévülnek. Az elévülés tehát nem csupán a szerződésből eredő, hanem valamennyi kötelmi követelés tekintetében bekövetkezik. Igaz e megállapítás természetesen azon kötelmi jogi igényekre is, amelyek szerkezetileg adott esetben nem a hatodik könyvben kerültek elhelyezésre, melyre kiváló példaként említhető a kötelesrész, mint igény.

Autonómia – határon innen és túl

A kötelmek közös szabályainak diszpozitív természetéből adódóan következik, hogy az elévülés az eddigiektől eltérően nagyobb arányban fog jelentőséghez jutni. A törvény ugyanis egyes rendelkezéseivel külön jogvesztő határidőket állít fel, azonban amely határidők esetében nem szerepel ez a kitétel, ott egyértelműen elévülési határidővel áll szemben a jogalkalmazó. Igaz, az alanyi jog az esetleges elévülési határidő eltelte után sem vész el, annak azonban bíróság útján való kikényszerítése már nem lehetséges. Így ha valaki alappal hivatkozik az elévülési idő elteltére, a bírósági úton való

igényérvényesítést nem teszi lehetővé az az alanyi jog, ami visszaesett pusztá alanyi jog állapotába, vagyis ami elvesztette az igény állapotát. Mindezen rendelkezések mögött az a jogpolitikai indok húzódik meg, ami egyrészt a jogosult nemtörődömsége miatt nem kíván állami segítséget nyújtani az igényérvényesítéshez; másrészt a bizonyítás megnehezedése, Vékás Professzor Úr szavaival élve az „emlékezet elhomályosulása”.

A hatodik könyv diszpozitivitása megjelenik továbbá az elévülési határidő esetleges módosításának kérdéskörénél is. A felek autonómiájának fokozatos elismerése lehetővé teszi, hogy a régi törvénykönyvtől eltérően – amely csak az elévülési idő meghatározott korlátok közötti meghosszabbítását tette lehetővé –; az új Ptk. alapján az elévülési idő akár korlátlanul meghosszabbítható vagy meg is rövidíthető. A felek autonómiájának korábbi csorbítását veti tehát el a jogalkotó, amikor is a felek kockázatvállalását teszi lehetővé a bizonyítás esetleges nehézségeinek felmerülése miatt. A továbbiakban tehát pusztán a felek kreativitása szab határt az elévülési idő megrövidítésének, ami – a szemináriumon felmerült kérdésekre adott válaszok alapján – akár egy hét, egy nap is lehet. Egyetlen objektív korlát azonban még a felek egybehangzó akarata esetén sem léphető át: a felek autonómiája sem terjedhet ki az elévülés teljes kizárására, mivel ez esetben a megállapodás semmisnek minősül.

„Megszakadás” vagy „megszakítás”?

A következő fogalomhasználatnak megfelelően a 6:25.§ (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy az elévülés megszakításával az elévülés újból kezdődik. E jogi finomság oka, hogy a joghatás eléréséhez a jogosult aktív közrehatására van szükség, értelmetlen lenne tehát „megszakadásról” beszélni. A legszembetűnőbb változás azonban nem a megfogalmazás tudatosságában keresendő. Az '59-es Ptk.-t jól ismerő jogalkalmazónak a legszembetűnőbb változás az elévülés megszakításának körében a követelés teljesítésére irányuló írásbeli felszólítás, mint elévülést megszakító jogi tény elhagyása az új kódexből. A változás indoka, hogy ez az esetleges megszakítási ok épp magával az elévülés lényegével áll szemben, mivel az írásbeli felszólítás elsősorban épp az igényérvényesítési határidő meghosszabbítására, nem pedig az igény érvényesítésére ad lehetőséget. Felmerülhetnek emellett természetesen gyakorlati problémák, kritikák is, amik a figyelem középpontjába az elévülés bekövetkezésének közel korlátlan időre történő kitolására hívták fel a figyelmet a fizetési felszólítással kapcsolatban – ami a jogbiztonság követelményével egyértelműen ellentétes.

Véget vetett-e azonban a hatályba lépett új törvény teljes egészében azoknak a problémáknak, amik a megszakítási cselekménnyel összefüggésben merültek fel a bírói gyakorlatban? Valóban nem eredményezheti-e az elévülés megszakítását a fizetési felszólítás? Ahogyan ez oly sok esetben Vékás Professzor Úr által is kiemelésre került, itt sem szabad bedőlni az új Ptk.-nak. A kódex hatodik könyvének diszpozitivitása ez esetben is azt jelenti, hogy a jogalkotó egy modellt kívánt nyújtani a jogalkalmazónak, azonban az ettől való eltérés – kifejezett tiltás hiányában – itt is megengedett. A gyakorlatban joggal merül fel tehát a kétely, hogy a szerződés részévé válhat-e a törvényi modelltől eltérően más elévülést megszakító ok. A válasz természetesen: igen. Érdemes e kérdéskör kapcsán kiemelt figyelmet fordítani az általános szerződési feltételekre,

amelyek révén adott esetben épp a fizetési felszólítás válhat a szerződés részévé. Kérdésként merülhet fel – és merült fel az előadás során is többekben -, hogy nem minősül-e egy ilyen szerződési feltétel tisztességtelennek és ez által semmisnek. A válasz azonban erre a kérdésre, mint sok másra is, ismételten az, hogy nem szabad bedőlni az új Ptk.-nak, ugyanis ez esetben nincs szó előnyről, az általános szerződési feltétel tehát nem lesz tisztességtelen.

Mindezeket összegezve kijelenthető, hogy az új Ptk. elévülésre vonatkozó szabályai – az elévülés nyugvásának kivételével – alapjaiban változtatták meg a korábbi szabályozást, azonban a hatodik könyv diszpozitivitása miatt e novumok szerepe a gyakorlatban akár elhanyagolható mértékre is szorítható.